

The Term of Andragogy and the Difference between Andragogy and Pedagogy

Gülden AKIN*

ABSTRACT. In Turkey, regardless of learners' age, social roles, life experiences etc.; whether the target groups are adults or not, the whole system is built on the pedagogical principles and methods in any training process. However, in any educational process intended to apply for adults, the first term to keep in mind is "andragogy", the science of teaching adults. In this paper, the term of andragogy is studied in detail and its historical process both in the world and in Turkey is discussed. Then, the differences between andragogy and pedagogy are emphasized by separating the application fields of the terms. As a conclusion, the significance of expanding the use of andragogy in educational curriculums for adults is emphasized.

Keywords: Andragogy, Pedagogy, Difference between Andragogy and Pedagogy

* Dr., (Ankara University, Inst. of Educational Sciences, Dept. of Lifelong Learning and Adult Education)
- Turkish National Police Academy, Faculty of Security Sciences, Mandatory and Practical Courses Head Office, Ankara. E-mail: akingulden@gmail.com

SUMMARY

Purpose and Significance: As a lifelong process, learning comprises are both children and adults. While an educational program is prepared, the target groups, which are intended to be educated, should be considered in terms of their features. While an education program for children are grounded upon the term of pedagogy, the term of andragogy and its features are to be applied for the adult learners. Therefore, this study aims to define the term of andragogy and the differences between andragogy and pedagogy. As a result, educational curriculums for adults can be developed by considering the principles of andragogy.

Method: This is a descriptive study. The qualitative data collection method of document analysis was used. Both printed sources and Internet documents about andragogy and pedagogy were collated in Turkey and in the world to define the differences between the two mentioned terms.

Results: Many researchers have expressed their opinions on that pedagogy and andragogy are two different terms and they are not alternative to each other. In the light of these views, the differences between these two terms can be summarized as follows:

1. In andragogical education, learners' experiences are a wide variety of learning source. However, in a pedagogical education the experiences of children are not accepted as the source of learning.
2. In andragogical education, there is urgency about transferring the learnt information to the learners' practical lives, while in pedagogical education the same transferring process can be postponed or in some situations no transfer takes place.
3. In an andragogical environment, learning generally occurs by relating the new information with the learners' lives. Nevertheless, in pedagogical environment, learning is based on memorizing or rote.
4. In andragogical education, authority in the classroom is shared between teacher and learners, but in pedagogical education, teacher is the only person who guides the educational environment.
5. In andragogical environment, the status of physical environment is arranged by teacher and learners together, but in pedagogy, physical environment is arranged by the teacher in advance and students are not generally asked for their opinions.
6. The attitudes and behaviours of the teachers who teach adults are very different from the teachers who teach children.

Discussion and Conclusion: More research and studies are needed on andragogy in Turkey. Through the studies of adult learning, more efficient results can be obtained for the adult education curriculums. This purpose might only be achieved by implementation and application of the results of andragogical studies. In this respect, adding 'andragogy' as a word to the list of Grand Dictionary of Turkish Language Association can be an improving start, since according to Turkish Language Association pedagogy is science of education and there is no such concept as andragogy.

Andragoji Kavramı ve Andragoji ile Pedagoji Arasındaki Fark

Gülden AKIN*

Z. Türkiye’de ‘eğitim ve ğretim’in karşılığı olarak kullanılan kavram çoğu zaman sadece ‘pedagoji’dir. Öğrenenlerin yaşları, sosyal rolleri, yaşam tecrübeleri ve benzeri özelliklerine bakılmaksızın yetişkin olsun ya da olmasın, herhangi bir eğitim sürecine başlanacaksa bütün sistem pedagojik ilke ve yöntemler üzerine oturtulmaktadır. Halbuki yetişkinler için hazırlanan bir eğitim sürecinde ‘andragoji’ kavramına öncelik verilmelidir. Bu çalışmada; andragoji kavramı ayrıntılı bir şekilde incelenerek kavramın dünya ve Türkiye’deki tarihi süreci ele alınmış ve ardından pedagoji ile andragoji arasındaki farklar üzerinde durularak kavramların uygulama alanları birbirinden ayrıştırmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, Türkiye’de Türk Dil Kurumunun sözlüğünde bile bulunmayan andragoji kavramının özellikle yetişkinlere yönelik olarak hazırlanan eğitim programlarında kullanımının yaygınlaştırılmasının önemi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Andragoji, Pedagoji, Andragoji ve Pedagoji Arasındaki Fark

* Dr., (Ankara Üniv., Eğt. Bil. Enst., Yaşamboyu ğrenme ve Yetişkin Eğitimi ABD) - Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Fak., Zorunlu ve Uygulamalı Dersler Bl. Bşk.lđđ, Ankara. E-posta: akingulden@gmail.com

GİRİŞ

Eğitim, insanlığın başlangıcından itibaren insanla beraber var olagelmifitir. Eğitimin tanımının yapılmaya başlanması binlerce yıl önceye dayanır. Örneğin; Platon'a göre eğitim, "vücuda ve ruha doğuştan getirmifit olduğu mükemmelliği veren Őeydir". Ciceron eğitimi, "ocuğu insan haline getirme sanatı" olarak tanımlamaktadır. Emile Durkheim ise eğitimi, "yetifimifit neslin yetifmekte olan nesiller üzerindeki etkisi" olarak tanımlamaktadır (Sönmez, 2010). Eğitim, genel olarak örgün ve yaygın eğitim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Türkiye'de de 1970'li yıllarda, okul öncesi ve okul içi eğitimi "rgn eğitim" olarak adlandırılmış, yaygın eğitim ise, örgün eğitimin tamamlayıcısı olarak halk eğitimi veya okul dışı eğitim kavramları yerine kullanılmaya başlanmıştır (Kılıç, 1981). Yaygın eğitim, örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen formal eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar. Her yaş grubu için (ocuk, genç, yetifkin) yaygın eğitim faaliyetleri düzenlenebilir (Fidan ve Erden, 1991).

Yukarıda yer alan eğitim tanımlarının birçoğunda, eğitilmesi amalananlardan kastedilenin öncelikli olarak 'ocuk' olması dikkat çekicidir. Ancak; eğitilmesi gerekenin sadece ocuk olması gerekliliği eksik bir düşüncedir. Zira; insan hangi yaşta olursa olsun eğitim faaliyetinin bir parçasıdır. ğrenme; farkında olarak veya olmayarak yaşam boyu devam etmektedir. nemli olan; çocukların ve yetifkinlerin eğitim süreçlerinin, onların farklı özellikleri göz önüne alınarak Őekillendirilmesidir. Özellikle, yetifkinlerin eğitim süreçlerinin sürekli olarak çocukların özelliklerine göre sürdürülmesi, yetifkinlerin yıllarca çocuklara göre düzenlenmiş ortamlarda eğitildiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Halbuki ocuk ve yetifkin birbirinden ayrı iki kavramdır. Smith'e (1996) göre yetifkin tanımı, bireyin ergenlik ile başlayan biyolojik, psikolojik, sosyal ve yasal bakımdan olgunluk düzeyine ulaştığı yaşam dönemidir. Knowles (1980) ise yetifkini, kendi yaşamından sorumlu olduğunu algılamış ve bu yönde sosyal rol ve davranışları benimsemiş birey olarak tanımlamaktadır. Çocuklar ise; bedensel, ruhsal ve duygusal açıdan gelişimlerini tamamlamamış ve hayatlarının sorumluluğu yetifkinlerde olan kimselerdir. Dolayısıyla, ocukların eğitim sürecinde, "ocuk eğitim bilimi" olan pedagoji uygulanması ve yetifkinlerin eğitim sürecinde de "yetifkin eğitimi bilimi" olan andragojinin esas alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

YÖNTEM

Andragoji kavramını detaylı bir Şekilde açıklamak, kavramın dünya ve Türkiye'deki tarihi geçmişini incelemek, pedagoji kavramı ile andragoji kavramı arasındaki farkları ortaya koymak ve andragojik ilkelerin

yetişkinlere yönelik hazırlanan eğitim programlarında kullanılmasının önemini vurgulamak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma betimsel niteliklidir. Bu çalışmada; olgu veya olgular hakkında bilgi içeren ve yazılı materyallerin analizini kapsayan nitel araştırma yöntemlerinden “doküman inceleme” (Yıldırım ve Şimşek, 2008) yöntemi kullanılmıştır.

Doküman incelemesinin kullanıldığı araştırmada; dünyada ve Türkiye’de konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalar taranarak araştırmanın amacına uygunluğuna göre belirlenmiş, belirlenen dokümanlardan yabancı dilde olanlar Türkçeye çevrilmiştir. Türkçe kaynaklı olan ve yabancı kaynaklı olup Türkçeye çevrilen dokümanlardaki veriler makaleyi oluşturmak için karşılaştırmalı olarak araştırmanın amacı doğrultusunda andragoji kavramının tanımı ve dünya ve Türkiye’deki tarihi geçmişi, andragoji ve pedagoji kavramlarının farkları analiz edilmiştir. Ardından, elde edilen veriler raporlaştırılmış ve araştırmacının bulgular ve sonuçlarda konuyla ilgili yaptığı çıkarım ve yorumlarla çalışma sonlandırılmıştır.

BULGULAR

Andragoji Kavramının Tanımı

Andragojinin ilk tanımını Frankfurt’ta Academy of Labor’da (İşçi Akademisi) deneyimlerini rapor ederken 1926 yılında Lindeman yapmış ve ‘andragoji, yetişkinlere öğretme metodudur’ demiştir (Reischmann, 2004). Knowles ise, pedagoji ile paralel olarak şekillendirdiği andragojiyi ‘yetişkinlere öğretme bilim ve sanatı’ (1977) olarak tanımlamıştır. Knowles, yaptığı bu tanımın ardından teorisini genişletmiş ve dört temele oturtmuştur. Knowles’a (1980) göre, insanoğlu olgunlaştıkça:

1. Bağımlı öğrenme sürecinden öz-yönelimli öğrenmeye geçer.
2. Deneyimleri öğrenme sürecinin kaynağı olmaya başlar.
3. Öğrenmeye hazır olması, yetişkinin sosyal rollerinden etkilenir.
4. Konu merkezli öğrenmeden, problem merkezli öğrenme sürecine girer.

Knowles ve diğerlerine (1998) göre andragoji, ‘yetişkin kişilerde değişimi amaçlayan kasıtlı ve profesyonel olarak yürütülen etkinlikler’dir. Andragoji kavramının kullanımının, yetişkin eğitiminin düzenlenme ve uygulanma biçiminde, yetişkinlerin öğretmenlerinin yetiştirilme biçiminde ve yetişkinlere öğrenmek için yardım edilme biçiminde bir fark yarattığı ve hatta andragoji ile ilgili kavramların ilk, orta ve yüksek eğitim kuramları ve uygulamaları üzerinde de bir etki yapmaya başladığına ilişkin kanıtlar vardır (Akt. Davenport, 1987). Knowles'a (1996) göre andragoji, altı varsayıma dayanır:

1. Bilme gereksinimi. Yetişkinler bir şeyi öğrenmeye girişmeden önce onu niçin öğrenmeleri gerektiğini bilmeye gereksinim duyarlar. Yetişkinler bir şeyi kendileri için öğrenmeyi üstlendiklerinde, onu öğrenmekle elde edecekleri yararları ve öğrenmedikleri takdirde karşılaşacakları olumsuz sonuçları incelemeye zaman ve enerji harcarlar.
2. Öğrenenlerin öz-yönelimli benlik algısı. Yetişkinler kendi yaşamlarında aldıkları kararlardan sorumlu olma gibi bir benlik algısına sahiptir. Başkalarının isteklerini, kendilerine dayattıklarını hissettiklerinde direnç gösterirler.
3. Öğrenenlerin deneyimlerinin rolü. Yetişkinler bir eğitsel etkinliğe, çocuklardan daha çok ve daha farklı nitelikteki bir yaşantı birikimi ile gelirler.
4. Öğrenmeye hazır olma. Yetişkinler yaşamlarında karşılaştıkları değişikliklerle başa çıkabilmek için bilmeye ve yapabilmeye gereksinim duydukları şeyleri öğrenmeye hazır olurlar.
5. Öğrenmeye yönelim. Çocukların ve gençlerin öğrenmeye (en azından okulda) konu merkezli yöneliminin tersine; yetişkinlerin öğrenme yönelimleri, yaşam merkezli ve yaşamda karşılaşılan problemleri çözme merkezlidir.
6. Güdülenme. Yetişkinler bazı dış kaynaklı güdülerden (daha iyi işler, terfiler, daha yüksek ücretler, vb) etkilenseler de, onları daha çok içsel faktörler (daha fazla iş doyumu arzusu, öz saygı, yaşam kalitesi, vb) etkilemektedir.

Knowles'un dışında da birçok araştırmacı andragoji kavramını açıklamaya çalışmıştır. Slovenyalı Krajinc (1989) andragojiyi 'yetişkinlerin öğrenmesine yardım eden bilim ve sanat olmasının yanında ayrıca yetişkin eğitimi teorisi sürecinin ve teknolojisinin araştırılması ve üstünde çalışılması' olarak açıklamaktadır. Savicevic (1999), andragojiyi 'tüm anlatım biçimlerini içine alacak şekilde yetişkinlerin öğrenmesi ve eğitilmesidir' şeklinde açıklamaktadır (Akt., Reischmann, 2004). Reischmann'a (2004) göre andragoji, 'yetişkinlerin yaşamboyu ve her aşamada eğitimini anlama (=teori) ve destekleme(=uygulama) bilimi'dir. Merriam&Brockett'e (1997) göre andragoji; "yetişkin öğrenenlerle çalışma yöntemlerine ilişkin fikir üretme biçimidir." Pratt'a (1988) göre; "yetişkin eğitiminin uygulamasına önemli bir etkisi olan çalışmalar bütünüdür". Yine Pratt (1988) yaptığı başka bir tanımda, andragojinin yetişkin eğitimi sürecinin eşanlamlısı olduğunu söylemektedir. Beder&Carrea (1988) andragojiyi "yetişkinlerin nasıl en iyi eğitileceği konusunda yol gösteren prensipler bütünü" olarak tanımlamaktadır. Yukarıdaki tanımlardan hareketle andragoji; "bedensel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımlardan

olgunluğa erişmiş olan yetişkinlerin kuramsal ve uygulamalı eğitimlerine yardımcı olan ve öz-yönelimli öğrenmeyi öne çıkaran bilimdir.” şeklinde tanımlanabilir.

Andragoji Kavramının Tarihçesi

Andragoji kavramını 1833 yılında ilk olarak kullanan kişinin; bir Alman öğretmen olan Alexander Kapp olduğu görülmektedir. Kapp’ın, bu kelimeyi “Plato’nun Eğitimsel Fikirlerini(Plato’s Educational Ideas)” açıklarken bir makalede kullandığı ve andragoji kelimesine net olarak bir açıklık getirmedığı görülmektedir. Kavramı kendinin mi icat ettiği yoksa başka birilerinden duyup mu kullandığı da açık değildir. Ancak, yetişkinlik çağında öz-yönelimli öğrenmeye ve kişinin karakter eğitimine öncelik verilmesi gerektiğine vurgu yaparken, andragoji ile ilgili bir teori geliştirme çabası olmadığı ve sadece yetişkin eğitiminde andragojinin önemli olduğunu savunduğu görülmektedir. Fakat çağdaşı başka bir Alman araştırmacı John Frederick Herbert, andragoji kavramını onaylamadığını açıklayınca kavramın neredeyse bir yüzyıl kadar kullanılmadığı görülmektedir (Reischmann, 2004).

Andragoji kavramını 1926 yılında ilk tanımlayan kişi ise; Eduard Lindeman’dır. Lindeman, andragojiyi öz-yönelimli, deneyimsel, problem temelli yetişkin öğrenmesi ile bağlantılı olarak geliştirme yoluna gitmiştir. Ancak, bu yıllarda ne yetişkin eğitimi ne de andragoji, üzerinde çalışılması gereken profesyonel bir disiplin olarak görülmemektedir (Davenport, 1987). 1967 yılında, Yugoslav bir yetişkin eğitimci olan Dusan Savicevic’ten andragoji kavramını duyan Malcolm Knowles’un ilk tepkisi ‘whatagogy?(ne bilimi?)’ şeklindedir. Ardından, kendi ismi ile beraber anılmaya başlanan andragoji kavramı üzerine ‘Andragoji, Pedagoji Değil’ adlı ilk makalesini yazan Knowles, daha sonra kavrama pedagojiye paralel olarak bir açıklık getirir. Eski Yunan dilinde ‘paid’ çocuk’, ‘agagus’ ise ‘yönetme’ anlamındadır. Knowles, bu bilgiden hareketle, pedagoji kavramını “çocuklara öğretme bilim ve sanatı” olarak tanımlar. Aynı yöntemle, ‘andra’(yetişkin) erkek ve ‘agagus’ (yönetme) sözcüklerini birleştirmiş ve kelime anlamı, yetişkin (erkeğin) yönlendirilmesi olan andragoji kavramını “yetişkin eğitiminin bilim ve sanatı” olarak tanımlamıştır (Knowles, 1977). Bu noktadan itibaren, yetişkin öğrenenler ve çocuklar arasındaki farklılıklar teorik olarak literatüre girmeye başlar ve Amerika’dan tüm dünyaya yayılıp üzerinde çalışmalar yapılan profesyonel bir disiplin olarak varlığını sürdürür. Günümüzde, ‘andragoji’ kavramını kullanarak faaliyet gösteren çeşitli kurumlar vardır. Bunlardan birkaçına örnek verilecek olunursa: Almanya’da Üniversitat Bamberg’te andragoji bölümünde gerek lisans gerekse yüksek

lisans eğitimi Almanca olarak devam etmektedir. Amerika’da, uzaktan eğitime dayalı olarak çalışma yürüten “American Andragogy University (Amerikan Andragoji Üniversitesi)” hem lisans hem de yüksek lisans düzeyinde diploma veya sertifika almak isteyen yetişkinlere hizmet vermektedir. Filipinler’deki “Salus Institute of Andragogy & Technology (Andragoji ve Teknoloji Enstitüsü)” okyanus ötesinde andragoji ve teknolojiyi harmanlayarak eğitim veren kurumlardan biridir.

Türkiye’de Yetişkin Eğitimi ve Andragoji Kavramı

Osmanlı İmparatorluğunda temelleri atılan yetişkin eğitiminin Türkiye’de resmi olarak başlaması cumhuriyetin ilanı ve harf devrimine bağlı olarak okuma-yazma eğitimi ile ilgilidir. Okur-yazarlığın yaygınlaşmasına yönelik çabalar ve bu bağlamda yetişkinlerin eğitilmesi problemi günümüz Türkiye’inde de varlığını sürdürmektedir. Yetişkin eğitimiyle ilgili olarak ilk kurumsal oluşum 1926 yılında Milli Eğitim Bakanlığı yasasıyla kurulan Halk Terbiyesi Şubesi olmuş, ancak bu kurum kısa zamanda kapatılmıştır. Aynı birim 1950’lerde Halk Eğitimi Bürosu olarak tekrar faaliyete geçirilmiştir. 1983 yılında Çıraklık ve Yaygın Eğitim Merkezi Genel Müdürlüğü olarak değişim geçiren kurum (Okçabol, 1996) halen çalışmalarına ‘Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’ adıyla devam etmektedir.

1973 yılında kabul edilen Milli Eğitim Temel Kanununda eğitim sistemimiz, örgün ve yaygın eğitim olarak ikiye bölünmüş ve yaygın eğitimin sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığına verilmiştir. Bu bağlamda, yetişkin eğitimcilerle ihtiyaç duyulmuş ve üniversite lisans düzeyinde eğitim faaliyetleri başlamıştır. Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesinde bir süre Halk eğitim lisans programı açılmış fakat birkaç yıl sonra kapatılmıştır. 1989 yılında program tekrar açılmış ve bunu Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi’nde aynı isimle 1992 yılında açılan lisans programı takip etmiştir (Ural, 1997). 1997 yılında Dünya Bankası ve YÖK işbirliği ile ‘Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Projesi’ hayata geçirilmiştir. Bu proje, üniversitelerde öğretmen yetiştirme programlarını yeniden yapılandırmayı amaçlanmış ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanı dışındaki lisans düzeyindeki tüm eğitim programlarının kapatılması kararlaştırılmıştır (YÖK, 1998). Dolayısıyla Halk Eğitimi lisans programları üniversitelerde kapatılmış, yüksek lisans ve doktora programları seviyesinde yürütülmeye başlanmıştır. Bu programlar halen bu düzeyde devam etmektedir.

2000’li yılların başından itibaren Avrupa Birliği’nin Yaşam Boyu Öğrenme Programları ve ulusal ajanslar vasıtasıyla yürüttüğü projeler, yetişkin eğitimi çalışmalarına hareketlilik kazandırmıştır. Bu bağlamda,

üniversitelerde yaşamboyu öğrenme merkezleri ve/ya koordinatörlükleri kurulmaya başlanmıştır.

Yetişkin eğitiminde 'andragoji' kavramının Türkiye'de yaygınlaşmasını sağlayan kişi; Knowles'un 'The Adult Learner: A Neglected Species-Yetişkin Öğrenenler: Göz Ardı Edilen Bir Kesim' (1996) adlı kitabının çevirisini yazan Serap Ayhan'dır. Özellikle bu çeviriden sonra andragoji kavramı üstünde çalışmalar yaygınlaşmış ve Knowles'un andragoji kavramına yönelik yaklaşımından hareketle araştırmalar yapılmıştır. Ancak, halen Türkiye'de 'andragoji' kavramıyla anılan akademik bir kurum mevcut değildir. Zira Türkiye'de yetişkin eğitimi denildiğinde, 'andragoji' kavramından çok yaşamboyu öğrenme, yaygın eğitim veya halk eğitimi kavramları akla gelmektedir.

Andragoji ve Pedagoji Arasındaki Fark

Knowles'un (1977) çocuklara öğretme bilim ve sanatı olarak tanımladığı pedagoji, Avrupa'da 7. ve 12. yüzyıllar arasında manastır okullarında geliştirilmiştir. Bilgi ve becerilerin doğrudan öğrenciye aktarılması üzerine kuruludur. Bu bağlamda, pedagoji 'öğretme' kavramının eşdeğeri olarak kullanılmaya başlanmıştır (Holmes ve Abington-Cooper, 2000). Türkiye'de pedagoji kavramının yanlış kullanıldığı durumlar söz konusudur. Örneğin; pedagoji denildiğinde, 'öğretmen adaylarının profesyonel öğretmenler olarak çalışabilmeleri için gerekli olan formasyon sürecinden geçmesi' akıllara gelmektedir. Bu durum; 'pedagojik formasyonu olup-olmama' veya 'alıp-almama' olarak ifade edilmektedir. Ancak, yine de buradaki alginın temelinde de öğretmenlerin bilgilerini, çocuklara doğrudan aktarma becerilerini geliştirecek bir eğitim süreci vardır.

Görüldüğü üzere pedagoji ve andragoji iki farklı kavramdır ve bu fark sadece hedeflenen grupların arasındaki yaş farkından kaynaklanmamaktadır. Andragoji, pedagojinin alması değildir. Her iki kavramın da kullanacağı uygun durumlar vardır. Ancak, pedagojinin birçok yetişkin eğitimi sürecinde andragoji yerine kullanılması amaçlanan hedeflere ulaşılmasında zorluklar yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda, iki kavram arasındaki farkın ayrıntılı bir şekilde ortaya konması faydalı olacaktır.

Andragoji ve pedagoji arasındaki farklar, farklı bilim adamları tarafından farklı boyutlarda ele alınmıştır. Bu farklar ele alınırken iki yaklaşımın kendine ait özellikleri de ortaya çıkmaktadır.

Knowles (1980), pedagoji ve andragoji arasındaki farkı tablollaştırarak ortaya koymuştur. Bu ayrımı iki farklı başlık altında toplamıştır. Birincide, durumsal farklar; ikincide ise tasarım öğeleri bulunmaktadır.

Tablo 1a. Pedagoji ve Andragoji Arasındaki Fark

Durumlar	Pedagoji	Andragoji
Benlik algısı	Bağımlılık	Kendi kendine yönlendirmenin artması
Deneyim	Etkisiz	Öğrenme için öğrenenler çok zengin kaynaklardır.
Hazır olma	Biyolojik gelişim, toplumsal baskı	Toplumsal rollere ilişkin gelişim ödevleri
Zaman algılaması Öğrenmeye odaklanma	Ertelenen uygulamalar Konu merkezli	Uygulamanın aciliyeti Problem merkezli

Knowles, 1980, sy. 110 (From Pedagogy to Andragogy)

Tablo 1b. Pedagoji ve Andragoji Arasındaki Fark

Tasarım öğeleri	Pedagoji	Andragoji
Ortam	Otorite odaklı Formal Rekabetçi	Karşılıklı Saygılı Katılımcı İşbirlikçi Informal
Planlama	Öğretmen tarafından yapılır.	Öğretmen ve öğrenenlerin beraber planlaması sağlanır.
İhtiyaç tespiti	Öğretmen tarafından yapılır.	Öğretmen ve öğrenenler birlikte tespit eder.
Amaç oluşturma	Öğretmen tarafından yapılır.	Öğretmen ve öğrenenler birlikte müzakere ederek yapar.
Tasarı	Konuların içeriğine göre üniteleştirme yapılır.	Öğrenenlerin hazır olma durumuna göre problem temelli olarak yapılır.
Faaliyetler	Bilgi aktarma teknikleri uygulanır.	Deneyimsel teknikler kullanılır.
Değerlendirme	Öğretmen tarafından yapılır.	Öğretmen ve öğrenenler birlikte değerlendirir. Ardından ihtiyaçlar tekrar birlikte tespit edilir.

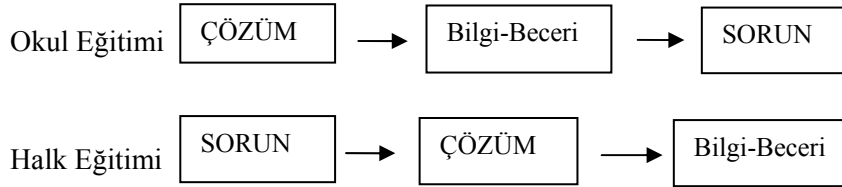
Kaynak: Knowles, 1980, sy. 110 (From Pedagogy to Andragogy)

Geray (2002), pedagoji ve andragoji kavramları yerine, yetişkin ve çocuk kavramlarını kullanarak bu iki kavramı karşılaştırma yoluna gitmiştir. Geray'a (2002) göre, yetişkinin fizyolojik özellikleri -görme, işitme, ısıya uyum sağlama, çalışma gücü- yaş ilerledikçe değişmektedir. Bunun yanında öğrenme yeteneğinin gittikçe azaldığı yolundaki görüşler artık önemini

yitirmektedir. Yetişkinlerde asıl değişen özellik, ilgidir. Yetişkin eğitiminin amacına ulaşabilmesi için yöneldiği yetişkinin ilgilerine uygun olması gereklidir. Ayrıca, yetişkinin öğrenmeye ilişkin davranışları da yetişkin eğitimi açısından önem taşımaktadır. İnsan davranışı, kişiliği oluşturan öteki öğelerle karşılıklı ilişki içindedir. Bu nedenle yaş, toplumsal saygınlık, çalışma ya da uğraş biçimi yetişkinin davranışlarını etkilemektedir.

Geray'a (2002) göre okuldaki eğitim ile okul dışındaki eğitimin birbirinden farkları vardır:

1. Genellikle okulda verilen eğitim, çocukları ilerideki hayatlarına hazırlama amacı taşımaktadır. Yetişkin eğitiminin amacı ise, yetişkinlerin hayatlarında karşılaştıkları güncel problemlerin acilen çözümüne yöneliktir.

2. Yetişkinlerin öğrenme ihtiyacı duyduğu problemler, halk eğitiminin konusunu belirlemektedir. Okulda verilen eğitimde çocukların ihtiyaçlarının ne olduğu başkaları tarafından tahmin edilir ve konular sırasıyla çocuklara aktarılır.

3. Yetişkinlerin eğitiminde yararlanılan yöntem ve uygulamalarda farklılık vardır. Yetişkinler kişilik gelişimi tamamlandığı için kendilerine saygı gösterilmesi konusunda duyarlıdırlar. Çocuklar ise daha kolay eğitilebilirler, başarısızlıkları ve uygunsuz hareketleri karşısında rahatça uyarılabilirler (Geray, 2002).

Smith ve Waller'a (1997) göre ise pedagojik yaklaşım öğretmen merkezli, andragojik yaklaşım ise öğrenci merkezlidir. Bu ikisi arasındaki farkı aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi açıklamaktadır:

Tablo 2. Eğitimde Pedagojik ve Andragojik Yaklaşımlar

	Andragojik Yaklaşım	Pedagojik Yaklaşım
Bilgi	Öğretmenden öğrenciye aktarılır.	Öğretmen ve öğrenci birlikte yapılandırılır.
Öğrenci	Öğretmenin bilgisiyle doldurulacak edilgen kap.	Etkin yapıcı, keşfedici, bilgiyi dönüştürücü.
Öğrenme Yöntemi	Hatırlayarak.	İlişkilendirerek.
Öğretmenin Amacı	Sınıflandırmak ve sıralamak.	Öğrenci yeteneklerini geliştirmek.
Öğrencinin Amacı	Gereklilikleri yerine getirmek ve disiplin içinde sertifikasyonu sağlamak.	Büyüme, geniş bir sistem içinde sürekli yaşam boyu öğrenmeye odaklanmak.
Güç	Öğretmen gücü elinde tutar ve uygular, otorite ve kontrol ondadır.	Öğrenci güçlendirilir; güç öğrenciler arasında ve öğrenci ile öğretmen arasında paylaşılır.
Değerlendirme	Normlar kaynak alınır.	Kriterler ve tipik performanslar kaynak alınır, öğretimin sürekli değerlendirilmesi yapılır.
Teknoloji Kullanımı	Kitap, yazı tahtası ve tebeşir desteklidir.	Problem çözme, iletişim, işbirliği, bilgiye erişim sağlayan her şey.

Kaynak: Smith, K.A. ve Waller, A.A.,1997

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, andragojik yaklaşımın pedagojik yaklaşımdan birçok farklı özelliği mevcuttur. Andragojik bir eğitim sürecinde, öğretmen gücü elinde tutan, konuyla ilgili her şeyi bilen ve bunu öğrenciye aktaran bir konumda değildir. Aksine, öğrencinin bilgi ve deneyim gücüne saygı gösteren, öğrenciyle birlikte öğrenmeye açık ve öğrenilecek konuları sınıflandırmak yerine öğrencinin ihtiyaç duyduğu konuda yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan bir konumdur. Andragojide, öğrencinin yeri etkin, keşfedici ve kendi kendine öğrenme becerisi kazanmayı hedefler konumdur. Ayrıca, yukarıdaki tabloda iki grup arasındaki öğrenme yöntemi farklılığı da dikkat çekicidir. Pedagojik yaklaşımda ezbere dayalı ve hatırlayarak öğrenme süreci mevcuttur. Andragojide ise, öğrencilerin geçmiş yaşamlarından gelen tecrübelerle dayanarak yeni bilgileri eskilerle ilişkilendirme yoluna gidilir.

Knowles (1984) bir program oluşturulup uygulanırken iki farklı yaklaşım arasında nasıl bir seçim yapmak gerektiği sorusuna şu şekilde cevap vermektedir:

Hangi yaşta olursa olsun insanoğlu hiç bilmediği veya tamamıyla yabancı olduğu bir alana girip konuyla ilgili eğitim alacaksa bağımlı bir

öğrenen olacağından pedagojik yöntemin kullanılması daha akılcı olabilir. Ancak, çoğu zaman özellikle yetişkin öğrenenlerde andragojik yaklaşımlar daha etkilidir. Bunun da ötesinde, okul çağı çocuklarının bile “öğrenme ihtiyacı” içinde olduklarında sürece katılımlarının arttığı, gerçek hayatla bağlantılı durumlar sunulduğunda daha fazla ilgi gösterip daha iyi öğrendikleri saptanmıştır. Sadece “öğrenmek zorundasın” demenin uzun vadede başarılı sonuçlar vermesi konusu da şüphelidir.

Knowles (1984), eğitim programı tasarımı aşamasında pedagojik yaklaşım ve andragojik yaklaşımın aşağıdaki farklı maddeler yoluyla birbirinden ayrıldığına vurgu yapmaktadır. O’na göre pedagojik yaklaşım “içerik planı” şeklindedir ve öğretmen sadece aşağıdaki dört soruya cevap arar:

1. Hangi içerik ele alınmalı? Öğrencilerin neyi öğrenmeye ihtiyacı varsa tümünü listeleyip içeriğini oluşturmak tamamıyla öğretmenin sorumluluğudur. Öğrenci, öğretmenin kaynaklarıyla sınırlandırılmış olur.
2. İçerik işlenebilir ünitelere göre nasıl organize edilir? Birbiriyle ilişkili olan konular bir araya getirilip küçük üniteler halinde organize edilebilir.
3. Üniteleri en uygun şekilde nasıl sıralandırmalıdır? Konuların mantıksal çerçevesi bu durumu belirler. Kolaydan zora doğru mu olmalıdır? Zor olanlar küçük parçalara mı ayrılmalıdır? Öğrencinin öğrenmeye hazır olup olmaması veya içinde bulunduğu psikolojik durum, ünitelerin sıralanma aşamasında önemli değildir. Önemli olan konuların belli bir sırayla öğrenciye aktarılmasıdır. Süreç, öğretmenin önceden planladığı gibi devam etmek zorundadır.
4. İçeriği aktarmada en etkili yöntem ne olabilir? Bilgi içeriği yüksek ise konu anlatımı, okuma ödevi verme ve benzeri yöntemler kullanılır. Değilse, eğitim ortamında öğretmenin öngördüğü biçimde devam eder. Öğretmenin konuyu anlatmasından sonra öğrencilerden de aynı şeyin beklenmesi ile beceri performans analizi tamamlanmış olur.

Andragojik program tasarımı yöntemi yedi aşamadan oluşur (Knowles 1984):

1. Ortam oluşturma: En etkili öğrenmeyi sağlayan süreçler neler olabilir? Etkili öğrenmenin ilk şartı budur. Geleneksel öğrenme modellerinde bu durum hep göz ardı edile gelmiştir. Eğitim faaliyeti zamanının %10’unu buna harcamak Knowles’un her zaman uyguladığı bir süreçtir. Knowles, bu kavramı fiziki ortam ve psikolojik atmosfer olarak ikiye ayırmaktadır:

Fiziki ortam: Arka arkaya dizilmiş sıralar ve başta bir öğretmen masası yerine küçük gruptan oluşmuş çemberler olabilir. Kişiler öğrenme

ortamına geçmeden önce bir tanışma odasına alınabilir. Parlak ve renkli ortamlar tercih edilebilir. Zaman zaman odalar değiştirilebilir. Eğitim sürecinde, öğrenenlere fiziki ortamlarla ilgili hissettiklerini paylaşmaları istenebilir. Karşılıklı yapılan bu fikir alışverişi hem halihazırdaki eğitim programı için hem de sonrakiler için önemli detaylar içerebilir.

Psikolojik atmosfer:

- a) Karşılıklı saygı ortamı: Saygı duyulduğunuzu hissederseniz daha kolay öğrenirsiniz.
 - b) İşbirliği ortamı: Geleneksel ğrenmede sınıf arkadaşları, notlar ve ğretmen takdiri gibi sebeplerle hep bir rekabet ortamı vardır. Bu alışkanlığı kırıp karşılıklı bilgi paylaşımını sağlamak gerekir.
 - c) Karşılıklı güven ortamı: Gvendiklerinizden daha çok şey ğrenirsiniz. Geleneksel ğrenmede oluşmuş olan “güvenilmez ğretmen” kavramını yıkmak için, ğretmen; öğrencilere eğitim sürecini ihtiyaç duydukları eğitimi tamamlayarak bitirecekleri konusunda ve sosyal yaşantının bir parçası olan yetişkinler olarak güvendiğini hissettirmelidir.
 - d) Destekleyici ortam: Yargılandığınızı veya tehdit altında olduğunuzu hissettiğinizde değil, desteklendiğinizi hissettiğinizde daha iyi öğrenirsiniz. Öğretmen desteği ve sınıf arkadaşlarının birbirine desteğinin hissedildiği bir ortam oluşturmak oldukça önemlidir.
 - e) Açık ve gerçek bir ortam: Doğal olan ve akıldan geçenlerin rahatlıkla söylenebildiği bir ortam oluştuğunda insanlar yeni fikirlere daha açık olurlar. Öğretmen bunun için bir model olmalıdır.
 - f) Memnuniyet ortamı: ğrenme zevkli ve tatmin edici olmalıdır. Bir şeyleri başarmanın ve insan olmanın zevkine varılacak ortamlar hazırlanmalıdır.
 - g) İnsani bir ortam: ğrenme insana özgü bir özelliktir. Öğrenci kendini ne kadar çok insan hissederse o kadar çok öğrenir. Yapılan tüm hazırlıklarla öğrencilere değer verildiği hissettirilmelidir.
2. Planlama aşamasında öğrencileri dahil etme: Öğrenci sayısı birebir görüşmeleri yürütebilecek sayıda ise eğitim sürecine katılacak olan tüm öğrenenlerin fikirlerine başvurulur. Eğitim sürecine dahil olacak öğrenen sayısı birebir görüşmeye imkan tanımayacak kadar fazla ise, öğrenenler arasından küçük grup temsilcileri seçilip görüşülerek, ihtiyaç anketleri hazırlanarak veya birkaç seçenekten uygun olanı öğrenciye setirerek bu süreç tamamlanabilir.

3. Öğrencilerin kendi ihtiyaçlarını kendilerinin belirlemesi: Eğitime dahil olacak kişiler çalıştıkları kurum tarafından eğitilmek istenen bir grup olabilir. Bazen kurumun ve kişinin ihtiyaçları farklı olabilir. Kurum, çalışanın farklı konularda kendini geliştirmesini isterken; çalışan başka bir konu üstünde öğrenme ihtiyacı içinde olduğunu söyleyebilir. En uygunu ikisini de bir liste olarak sunup orta yolu bulmaktır.
4. Öğrenciyi, öğrenme hedefini belirleme sürecine dahil etme: Belirlenmiş ihtiyaçlar öğrenme hedeflerine nasıl dönüştürülebilir sorusunun cevabını aramak gerekir.
5. Öğrenciyi, öğrenme planına dahil etme: Kaynakların tespiti ve bu kaynakları kullanıp hedefe ulaşmada öğrencilerle işbirliği yapabilmek önemlidir. İhtiyaç duyulan hangi konu ne zaman ve nasıl öğrenilebilir? Hangi teknikleri kullanmak etkili olabilir? Eğitim sürecine katılacak olan kişilerin en iyi öğrendiği yöntem veya teknik nedir? Asgari paydalarda buluşmak mümkün müdür? gibi soruların cevapları öğretmen ve öğrencilerin yapacağı işbirliği ile elde edilebilir.
6. Öğrencilere kendi öğrenme planlarında yardımcı olma: Andragojinin en önemli özelliklerinden biri de her öğrenciyi farklı bir birey olarak kendi öğrenme sürecine göre değerlendirmektir. Öğrenciler, bir eğitim programını takip ederken kendi öğrenme planlarını da oluşturabilirler. Bu süreçte öğretmen, öğrencinin kişisel özelliklerini de göz önünde bulundurarak öğrenme planına katkı sağlayabilir.
7. Öğrenciyi değerlendirme sürecine dahil etme: Öğrenciler değerlendirme sürecinde hem kendilerini, hem diğer öğrencileri, hem programı hem de öğretmeni değerlendirerek sürece katkı sağlayabilir.

Yukarıda görüldüğü gibi; Knowles, pedagojik ilkelere göre hazırlanan eğitim programı ile andragojik ilkelere göre hazırlanan eğitim programı arasında hazırlık, uygulama ve değerlendirme aşamalarının tümünde farklılıklar ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, bir eğitim programı hazırlanacak ise bu eğitim programının niteliğini hedef kitlenin özellikleri belirlemektedir. Dolayısıyla, yetişkinlere yönelik olarak hazırlanan eğitimler andragojik prensipler ışığı altında öz-yönelimli ve problem temellidir. Zira yetişkinlerin bilmeye ve öğrenmeye ihtiyaç duyduğu problemleri vardır. Yetişkinler, mevcut problemin çözümlenmesine destek aramakta ve benzer bir problemle karşı karşıya kalınca kendilerinin başa çıkabilecekleri düzeye gelmek istemektedirler. Ancak, yetişkinlerin hazır bulunurluk düzeyi göz önünde bulundurulduğunda bazı eğitim programlarında pedagojik ilkelerin öne çıkması söz konusu olabilir. Essex'e (2009) göre, bağımsız öğrenme, 18 veya 25 yaşını bitirince aniden ortaya çıkan bir durum değildir. Öğrenenler,

ğrenme sürecine dahil olur, duruma alışır ve zamanla bağımsız öğrenen olurlar. Dolayısıyla, kendi öz değerlendirmelerini yapabilmek, kendi kendine öğrenebilen yetişkinler olabilmeleri için olabildiğince kek yaşta andragojik yaklaşımla tanışmasında fayda vardır. Değilse bazı öğrenciler bağımlı öğrenmeye saplanıp kalabilir. Öyle ki, yapılan bazı çalışmalar, yetişkinlerin öğrenme süreçlerinde ğretmenlerinin onayını beklediklerini çünkü yaşadıkları eğitim sisteminin onlara bunu öğrettiğini ortaya koymaktadır (Essex, 2009). Bu durum, öğrenenlerin yetişkin de olsalar andragojik yaklaşıma hazır olmadıklarını ortaya koymaktadır.

Çocuklara yönelik programlarda ise konu merkezli ve öğretmenin bilgisine bağımlı bir yapı mevcut olsa da bazı eğitim programlarına andragojik ilkelerin dahil edilmesi uygun olabilir. Conner (2008) pedagojinin hakim olduğu formal eğitime, andragojik yaklaşımın uygulanmasının gerekliliğini şu sebeplerle açıklar:

- 1.Öğrenenler, konunun öğrenmek için neden önemli olduğunu bilmelidir.
- 2.Öğrenenlere, kendilerini bilgiye nasıl yönlendirecekleri gösterilmelidir.
- 3.Konular, ğrencilerin deneyimleriyle ilgili olmalıdır.
- 4.İnsanlar, ğrenmeye hazır olmadan ve gdlenmeden öğrenemezler.
- 5.Öğretmenler, ğrencilerin öğrenme ile ilgili önyargı, davranış, inanç ve tutumlarının değiştirilmesine yardımcı olmalıdır.

Akın ve Karabacak Aşır (2013), 8.sınıf ğrencilerinin andragojik ilkelerle zenginleştirilmiş formal bir eğitim ortamına hazır olup olmadıklarına yönelik yaptıkları çalışmada öğrencilerin hazır, istekli ve ilgili olduklarını bulgulaşmışlardır. Dolayısıyla, andragojik yaklaşımın sadece yetişkinlerde, pedagojik yaklaşımın ise sadece çocuklarda kullanılması gerektiği gibi keskin bir sınırlar çizmek uygun olmaz.

Andragojik ilkelere dayanan bir eğitim süreci ile pedagojik ilkelere dayanan bir eğitim süreci arasındaki farkları, yukarıdaki tüm bilgiler ışığı altında aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

1. Andragojik ilkelerle hazırlanan eğitim programında, deneyimler öğrenmenin bir kaynağıdır ve bu kaynaklarla ders planları sekillendirilir. Pedagojide ise, öğrenenlerin deneyimleri ders planı ve müfredatlar hazırlanırken bir kaynak olarak görülmez.
2. Yetişkinlerin ğrenmesinde, öğrenilen konunun yetişkinin hayatına geçirilmesi konusunda çoğu zaman aciliyet vardır. Bu ihtiyaca cevap verilmezse yetişkin öğrenen, eğitim programını yarıda bile bırakabilir. Ancak, ocukların öğrenmesinde, öğrenilenlerin hayata geçirilmesi ertelenebilir. Hatta çoğu bilgi hayata geçirilmeden unutulur.

3. Yetişkin öğrenenler, öğrenme sürecinde yeni bilgiyi eski bilgi ve deneyimleriyle ilişkilendirme yoluna giderken, çocuklar genellikle ezberle dayalı olarak öğrenmeye çalışır.
4. Andragojik bir eğitim programında, otorite öğretmen ve öğrenenler arasında paylaşılır. Öğretmen, yetişkinleri öğrenmeye yönlendiren bir yardımcıdır. Ayrıca, kendisi de öğrenenlerden biridir. Çünkü öğrencilerin deneyim ve bilgilerinden o da yararlanır. Pedagojik bir eğitim programında ise, güç öğretmendedir. Öğretim sürecini öğretmen yönlendirir.
5. Yetişkinler formal bir eğitim sürecinden geçecek ise, fiziki ortamın yetişkin katılımcıların isteklerine göre şekillenmesi uygun olur. Fiziksel ortamın durumu öğrenmeyi olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir. Çocukların hedef alındığı bir eğitim ortamında ise, sınıfın fiziksel yapısı geleneksel olarak uygulanan birkaç düzenden ibarettir.
6. Yetişkin öğrenenlerin öğretmenleri, tutum ve davranışlarını belirlerken, öğrencilerinin kendileri gibi yetişkinler olduğunu unutmamalıdır. Bu nedenle; öğretmenler karşılıklı saygıya, güvene ve memnuniyete özen gösterdiği gibi, eğitim sürecinin planlama-öğrenme-değerlendirme aşamalarında yetişkinleri dahil etmeye dikkat etmelidirler. Zaten, kişisel yaşantılarında çocukların hayatlarını anne-babalar olarak düzenleyen yetişkinlerin, eğitimsel bir sürece dahil olmaları ile çocuklarına uygulanan benzer bir eğitim programına tabi tutulması doğru bir yaklaşım olamaz. Zira, gerek özel yaşantısında gerekse iş yaşantısında kendini ve çevresindekileri etkileyen kararlar alıp bunları uygulayan yetişkinlerin, bir eğitim programına dahil olur olmaz kimliklerini kapının arkasında bırakıp tümüyle öğretmene teslim olmaları beklenemez. Buna karşın çocuklar ise, kendileri için önceden hazırlanmış olan bir programa dahil olma, öğretmenin direktiflerini uygulama, önceden belirlenmiş tutum ve davranışların dışına çıkıldığında cezalandırılma bilinciyle eğitim sürecine katılmaktadırlar. Asıl olarak, formal bir eğitim sisteminin sürekliliği için sürecin bu şekilde devam etmesi gerektiğine inanılır. Dolayısıyla, çocuklar için hazırlanması planlanan bir eğitim programı ile yetişkinler için hazırlanan bir eğitim programının farklı temeller üstüne kurulması zorunluluğu ortaya çıkar.

TARTIŐMA VE SONUÇ

Andragoji, yetişkinlere yönelik eēitim bilimi iken pedagoji çocukları hedef alan eēitim bilimidir. Dolayısıyla birbirinden farklı bu iki kavram birbirinin almasıēı deēildir.

Çocuklara yönelik bir eēitim programı hazırlanacağı zaman ilk olarak pedagojik ilkeler, yetişkinlere yönelik bir eēitim programı hazırlanacağı zaman ise ilk olarak andragojik ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak, bu durum “çocuklar için sadece pedagojik ilkeler, yetişkinler için sadece andragojik ilkeler uygulanmalıdır” Şeklinde algılanmamalıdır. Bazen iki disiplinin farklı gruplara uygulanması zarurieti olabilir.

Dünyada andragoji kavramının ilk olarak kullanımı 1800’l yıllara kadar dayansa da, kavramın dünya literatüründe saēlam bir yer edinmesi 1967 yılından itibaren Malcolm Knowles’un andragoji üstünde yaptığı çalışmalarla başlar. Knowles, pedagoji ve andragoji arasındaki farkı ortaya koymuŐ ve araŐtırmalarını bu yaklaŐıma dayandırmıŐtır. Knowles’un dışında da pek çok araştırmacı andragoji kavramı üstünde çalışmalar yapmıŐtır ve halen andragoji ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

KAYNAKLAR

- Akın, G.& Karabacak Aşır, S. (2013). A New Course Design Enhanced With Andragogical Principles. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*. Vol. 4., Num. 2., s. 160-170. [Online]: Retrieved on 28-September-2013, at URL: <http://www.ijonte.org/FileUpload/ks63207/File/16a.akin.pdf>.
- Beder, H.& Carrea, N. (1988). The Effects of Andragogical Teacher Training on Adult Students' Attendance and Evaluation of Their Teachers. *Adult Education Quarterly*. Vol. 38., Num. 2., s. 75-87.
- Conner, M. (2008). Further Contrasting Andragogy and Pedagogy. *AgeLess Learner*. [Online]: Retrieved on 11-November-2009, at URL: <http://gamingandlearning.wordpress.com/2008/04/17/pedagogy-andragogy-its-not-the-technology>.
- Davenport, J. (1987). Is There any Way out of the Andragogy Morass?. *Lifelong Learning: An Omnibus of Practice and Research*. Volume 11, Number 3.
- Essex, G. (2009). What Constitutes an Adult?. *Teaching Transformation*. January 22, 2009. [Online]: Retrieved on 11-November-2009, at URL: <http://facilitatelearning.blogspot.com/2009/01/what-constitutes-adult.html>.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1991). *Eğitime Giriş*. Peryal Matbaacılık, Ankara., s. 225.
- Geray, Cevat (2002). *Halk Eğitimi*. İmaj Yayıncılık, Ankara., s. 27-32.
- Holmes, G. ve Abington-Cooper, M. (2000). Pedagogy vs. Andragogy: A False Dichotomy?. *Journal of Technology Studies*. Vol.26, Num. 2.
- Kılıç, E. (1981). *Halk Eğitiminde Kuram ve Uygulama*. TODAİE Yayınları 190, Ankara., s.9.
- Knowles, M., Holton, E.F. ve Swanson, R.A. (1998). *The Adult Learner: The Definitive Classic In Adult Education And Human Resource Development*. Houston: Gulf Publishing Co.
- Knowles, M. (1996). *Yetişkin Öğrenenler: Göz Ardı Edilen Bir Kesim*. (çev. Serap Ayhan). A.Ü. Basımevi, Ankara., sy. 56-62.
- Knowles, M. ve diğerleri (1984). *Andragogy in Action*. Jossey-Bass Inc. Publishers, San Francisco, California 94104, sy. 1-24, 99-204.
- Knowles, M. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. Englewood Cliffs: PrenticeHall/ Cambridge.
- Knowles, M. (1977). *The Adult Education Movement in the United States (Revised Edition)*. Malabar, FL: Krieger.
- Krajinc, A. (1989). Andragogy. *Lifelong Education for Adults: An International Handbook*. Oxford: Pergamon, s. 19-21. (Editör: Titmus, C.J.)
- Merriam, S. B.& Brockett, R. (1997). *The Profession And Practice of Adult Education: An Introduction*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Pratt, D. D. (1998). Andragogy As A Relational Construct. *Adult Education Quarterly*. Vol.32., Num. 3., Spring, s. 160-181.
- Reischmann, J. (2004). *Andragogy. History, Meaning, Context, Function*. Internet-publication. [Online]: Retrieved on 06-February-2012, at URL: <http://www.andragogy.net>. Version Sept. 9, 2004.

- Smith, K. A.& Waller, A.A. (1997). *New Paradigms for Engineering Education*. ASEE/IEEE Frontier in Education Conference.
- Smith, M.K. (1996). *Adult Education*. [Online]: Retrieved on 01-February-2012, at URL: <http://www.infed.org/lifelonglearning/b-adedgn.htm>.
- Sönmez, S. (2010). *Eğitilme Arzusunun Yüceliği, Eğitilmeme Özgürlüğünün Saçmalığı*. [Online]: <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/GSED/article/viewFile/2308/2315>. adresinden 01 Şubat 2012 tarihinde indirilmiştir.
- Ural, O. (1997). Halk Eğitimi Mezunları ve İş Olanakları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. Sayı:9 Sayfa: 353-357. www.tdk.gov.tr/bts/. adresinden 06 Şubat 2012 tarihinde indirilmiştir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK (1998). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. s. 61-62. Y.Ö.K. Ankara.